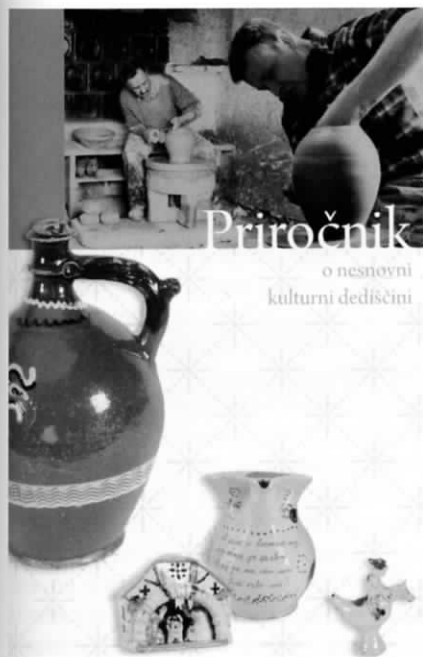

ANJA JERIN, ADELA PUKL IN NENA ŽIDOV (UR.): Priročnik o nesnovni kulturni dediščini;

Slovenski etnografski muzej (Zbirka Priročniki SEM), Ljubljana 2012, 70 str.

Priročnik o nesnovni kulturni dediščini je tretja publikacija, ki je izšla v knjižni zbirki Priročniki SEM. Po Unescovi Konvenciji o varovanju nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Konvencija) nesnovna kulturna dediščina »pomeni prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznajo kot del svoje kulturne dediščine« (str. 5). Slovenija je Konvencijo ratificirala leta 2008 in isto leto v novo nastali Zakon o varstvu kulturne dediščine, ki je pred tem vključeval le nepremično in premično kulturno dediščino, vključila nesnovno kulturno dediščino.

Za termin nesnovna dediščina se v slovenski zakonodaji uporablja termin »živa kulturna dediščina«. Kot v predgovoru publikacije navaja Nena Židov, je termin nesnovna kulturna dediščina strokovno ustrežnejši, zato se termin »živa« uporablja predvsem v zvezi z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (v nadaljevanju Zakon) ter Registrom žive kulturne dediščine (v nadaljevanju Register). Zakon živo kulturno dediščino opredeljuje kot

nesnovne dobrine, kot so prakse, predstavitve, izrazi, znanja, vešči-

ne in z njimi povezane premičnine in kulturni prostori (kjer se ta dediščina predstavlja ali izraža), ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prenašajo iz roda v rod in jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino (str. 5).

V *Priročniku o nesnovni kulturni dediščini* so objavljeni prispevki sedmih avtoric, ki obravnavajo raznoliko tematiko o nesnovni kulturni dediščini, od same teoretske podlage ter zgodovine ukvarjanja z nesnovno dediščino v Sloveniji, do povsem praktičnih vodil in napotkov v zvezi s postopkom vpisa posamezne enote dediščine v Register. V prilogi sta primer prijave in vpisa v Register.

V prvem prispevku Unesco in Slovenija nam Marjotka Hafner opiše delovanje Unesca kot specializirane agencije Združenih narodov, katere poslanstvo je »preko sodelovanja v znanosti, izobraževanju, kulturi, komunikacijah in informacijah prispevati k miru, odpravljanju revščine, trajnostnemu razvoju in medkulturnemu dialogu« (str. 7). Opíše njegovo delovanje in predstavi programe, ki se jih v Sloveniji izvajajo pod okriljem Slovenske nacionalne komisije za Unesco in njene strokovne službe.

Sledita prispevka dveh avtoric z Direktorata za kulturno dediščino Ministrstva, pristojnega za kulturo. Špela Spanžel piše o nastajanju Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine, katere poglobilni nameni so varovanje, spoštovanje in dvig zavesti o pomembnosti nesnovne kulturne dediščine. Konvencija, sprejeta leta 2003, vzpostavlja več sistemov za varovanje nesnovne kulturne dediščine na mednarodni ravni, in sicer: Seznam nesnovne kulturne dediščine, ki jo je nujno nemudoma zavarovati; Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva z namenom zagotavljanja vidnosti, zavedanja o pomenu nesnovne kulturne dediščine ter spodbujanja dialoga na podlagi spoštovanja kulturne raznolikosti; in Register dobrih praks za varovanje nesnovne kulturne dediščine. Kot navaja Špela Spanžel, lahko »nesnovna kulturna dediščina aktivno prispeva k izzivom današnje nenehno spreminjajoče se družbe.

Zlasti s svojo vpetostjo v lokalno skupnost, ki tovrstno dediščino ne le prepoznava in ceni, temveč jo vzdržuje, oživlja in prenaša – osmišlja« (str. 13).

V nadaljevanju Ksenija Kovačec Naglič predstavlja sistem varstva žive kulturne dediščine v Sloveniji, kot ga določa Zakon o varstvu kulturne dediščine. Opíše pravne okvire varstva ter nekatere temeljne pojme v zvezi z živo dediščino ter postopek za razglasitev žive mojstrovine – žive dediščine, ki je razglašena za spomenik. Opíše omejitve in pravice ter trenutno stanje na področju varstva žive kulturne dediščine. Sistem varstva žive kulturne dediščine kot nove kategorije na področju varstva je sedaj v praksi uspešno vzpostavljen: deluje javna služba varstva žive kulturne dediščine, ki jo opravlja Koordinator varstva žive kulturne dediščine (v nadaljevanju Koordinator); vzpostavljena sta Register žive kulturne dediščine in sistem razglašanja živih mojstrov; potekajo pa tudi aktivnosti za vpis na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Ksenija Kovačec Naglič sklene, da je živa kulturna dediščina »izjemna priložnost za lokalne skupnosti, krepitev lokalne in nacionalne identitete, razvoj odnosov, obrti in gospodarstva, trajnostni razvoj in zagotavljanje večje kakovosti življenja« (str. 19). Sledijo prispevki štirih avtoric iz Slovenskega etnografskega muzeja, ki od leta 2011 opravljajo vlogo Koordinatorja. Najprej Nena Židov opiše pot od prvih razmišljanj in dogodkov, posvečenih nesnovni kulturni dediščini v Sloveniji v luči Unescove Konvencije, do priprav na vzpostavitev Registera, ki so stekle leta 2006. V letih 2009 in 2010 je naloge Koordinatorja opravljal Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, ki je postavil temelje slovenskega Registera in pripravil vse potrebno za njegovo delovanje. Leta 2011 je Ministrstvo za kulturo opravljalo nalog Koordinatorja dodelilo Slovenskemu etnografskemu muzeju. Tako se danes v muzeju z nesnovno dediščino in Registrom ukvarja ožja skupina strokovnih delavcev, ki sodelujejo pri identificiranju, dokumentiranju, preučevanju, vrednotenju in interpretiranju nesnovne kulturne dediščine, ohranjajo in vzpostavljajo stike z nosilci, jim svetujejo glede

varovanja in jim pomagajo pri prijavljanju enot v Register. Pripravljajo predloge in besedila za vpis enot v Register ter za razglasitev živih mojstrov in lokalnega in državnega pomena.

Sledijo trije prispevki, ki naj bi kandidatom za vpis v Register olajšali postopke vpisa in jih seznanili z morebitnimi nadaljnjimi koraki. Adela Pukl predstavi postopek vpisa v Register s poudarkom na nosilcih žive dediščine, ki so skupine, skupnosti ali posamezniki, ki prenašajo znanja, veščine, prakse in predstavitve dediščine iz roda v rod. Nosilci ohranjajo dediščino svojih prednikov in so »tisti, ki povedo, kaj je njihova nesnovna kulturna dediščina, katere so njene pojavne oblike in kakšna je njihova vizija ohranjanja te dediščine v prihodnosti« (str. 28). Nadalje opiše, s kakšnimi težavami in nevarnostmi se lahko srečujemo pri ohranjanju nesnovne kulturne dediščine in pa vrsto aktivnosti, ki te nevarnosti lahko ublažijo ali preprečijo. Navaja tudi navodila za izpolnjevanje prijavnega obrazca, ki je z vsemi potrebnimi informacijami in dokumenti dostopen na spletni strani Koordinatorja, in pogoje za vpis na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

V nadaljevanju Nadja Valentinčič Furlan predstavlja napotke za avdiovizualno dokumentiranje nesnovne kulturne dediščine in karakteristične video prikaze kot priloge k Registru, ki nastajajo v Slovenskem etnografskem muzeju pod okriljem Kustodiatna za etnografski film. Opiše način snemanja po metodi vizualne etnografije, ko na terenu s kamero zabeležimo bistvo

pojave nesnovne kulturne dediščine: »posnamemo celovit postopek ali šego skupaj z nosilci dediščine, okolje, v katerem poteka, in njegovo zvočno podobo« (str. 36). Seznanani nas tudi z načinom montaže karakterističnih video prikazov, njihovo dostopnostjo ter načinom arhiviranja. Nadalje predstavi priporočila za snemanje in montažo video vsebin drugih producentov kot priloge k prijavi ter poleg priporočil za ustrezne prikaze navaja tudi primere manj ustreznih praks in pa možne rešitve. Sklene, da avdiovizualno dokumentiranje nesnovne kulturne dediščine lahko prispeva k njeni preučeniosti, ohranjanju in pozitivnemu vrednotenju znotraj lokalne skupnosti, v slovenskem prostoru in tudi širše.

Sledi prispevek, v katerem Anja Jerin predstavi fotografsko dokumentiranje nesnovne kulturne dediščine ter napotke za izbor fotografij kot obvezne priloge k prijavi za Register, ki je predložena Koordinatorju. Kot navaja, so del registra tudi fotografije posameznih enot nesnovne kulturne dediščine in njenih nosilcev, ki morajo kar najbolj reprezentativno prikazati vpisane enote. Avtorica poudarja dokumentarno vrednost fotografije ter navaja priporočila za način dokumentiranja, s katerim bodo lahko nosilci bistvene prvine dediščine predstavili kar najbolj reprezentativno. Sklene, da se pomembnost fotografiranja nesnovne kulturne dediščine kaže predvsem v njenem podrobnejšem spoznavanju, ohranjanju in beleženju, ki posamezne elemente dediščine ohranja v času in prostoru.

V publikaciji je predstavljen seznam 18 enot nesnovne kulturne dediščine s pripra-

dajočimi krajšimi opisi in nosilci, ki so bile v Register vpisane do konca leta 2012. Kot navaja Nena Židov, »številne prijave, ki prihajajo na naslov Koordinatorja varstva žive kulturne dediščine kažejo na velik interes nosilcev za vpis v Register« (str. 6). Zato sta v nadaljevanju predstavljeni dve prilogi: primer izpolnjenega prijavnega obrazca za vpis v register žive kulturne dediščine na primeru enote Soseska Drašiči, ki jo je pripravil Andrej Dular, ter primer zaključenega vpisa enote v Register za enoto Soseska Drašiči istega avtorja. Pri pripravi svoje prijave se prijavitelji lahko zgledujejo po priloženem primeru.

Pomembnost *Priročnika o nesnovni kulturni dediščini* se kaže predvsem v tem, da nosilce ali druge prijavitelje enot nesnovne dediščine seznanja z vsemi potrebnimi informacijami v zvezi s prijavi posameznih enot v Register. Obenem publikacija razjasni temeljne pojme v zvezi z nesnovno kulturno dediščino in pa postopke, povezane z evidentiranjem, vpisom v Register in varovanjem nesnovne kulturne dediščine v skladu z Unescovo Konvencijo. Priročnik je zanimiv tudi za širšo publiko, ki se lahko s strokovnega stališča celovito seznanja s problematiko v zvezi z nesnovno kulturno dediščino. Nesnovna kulturna dediščina je namreč del življenja vseh nas in nam nudi tako vpogled v zgodovino kot tudi v življenjski slog sedanjih skupnosti. Tako tudi pričujoča publikacija predstavlja eno izmed iniciativ, ki bo v prihodnje pripomogla k varovanju nesnovne kulturne dediščine ter tudi k njenemu ohranjanju.